

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, ט)
 "זה יוסף שהיה לך בחימה" (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
 שר התורה הגאון הקדוש
 רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת כי תצא תשפ"ב • שנה ב' - גליון צ' • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

בית האוצר
 מערכת א כלל מ

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה וגו' (כא, יח).

אם אב של 'עובר' נקרא 'אב' ומאימתי

אי אב של עובר שמיא אב, עיין רש"י מגילה (ג. ד"ה בשעה - ד"ה וכשילדתה), אהא דאמר שם, 'ובמות אביה ואמה' (אסתר ב, ג), למה לי (הא כתיב כבר (שם) 'כי אין לה אב ואם'). אמר רב אחא, עיברתה - מת אביה, 'לדתה - מתה אמה. וברש"י: 'עיברתה מת אביה, נמצא שלא היה לה אב משעה שראוי להקרות לה 'אב', וכשילדתה מתה אמה, ולא נראית לקרות 'אם', עכ"ל. ומוכח, דאב של עובר שמיא 'אב', מה שאין כן אם של עובר לאו שמיא 'אם'.

ועיין עוד בסנהדרין (טו), תנא דבי רבי ישמעאל 'בן' ולא אב (עיין שם דאיירי לענין 'בן' דכתיב בן סורר). וקמפרש התם, 'בן' - ולא הראוי לקרותו אב. ופירש רש"י (ד"ה אלא כ"י): דאשמעינן שאם עליו שלשה חדשים משהביא שתי שערות, אינו נעשה בן סורר, והכי קאמר, 'בן' - ולא הראוי להיות אב, והיינו לאחר שלשה חדשים אחר שהביא שערות, שראוי להיות העובר ניכר - אם היה בא על האשה משהביא שתי שערות והיא מתעברת, עכ"ל.

ומוכח, דאב נמי אין נקרא 'אב' של עובר רק עד אחרי שלשה חדשים מן העיבור, דכבר העובר ניכר. ואם כן תיקשי בהך דמגילה, דמנא לן דמידי שעיברתה מת אביה, הלא לפי הך דסנהדרין יש לומר דמת רק בכללות השלשה חדשים לעיבורה.

חילוק בין 'להיות אב' לבין 'להקרות אב'

יש לומר, דבאמת מיד כשמתעברת נקרא האב - 'אב', ובהך דסנהדרין הכי קאמר, ולא הראוי לקרותו אב, היינו דסוף סוף בני אדם אין קוראין אותו 'אב' קודם שלשה חדשים, כיון שאין העובר ניכר, ואין יודעין כלל אם יש שם עובר, ודו"ק.

ואולם מלשון רש"י בסנהדרין הנ"ל, דכתב - 'בן' ולא הראוי 'להיות אב', ולא כתב - ולא הראוי 'להקרות אב', מוכח קצת דבעצם אין לו שם אב כל זמן שאין העובר ניכר, ולא לבד שאין בני אדם קוראין לו כן, וצריך עיון קצת.

ציונים לתורה
 כלל לט

ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר (כד, ב).

אין אשה נקנית בעל כרחא מסברא
 דלא יהו בנות ישראל כהפקר

הנה הא דאין אשה נקנית על כרחא (קידושין ב), כבר כתבתי במקום אחר בזה, דהא אין לימוד על זה בגמרא, ורש"י 'במות (יט: ד"ה קידושין) כתב, ד'והיתה לאיש אחר' - מדעתה משמע, עיין שם. ואולם בגמרא לא נמצא לימוד זה.

ונראה לולי דברי רש"י, דהדבר הוא סברא. ונראה דענין הסברא הוא, מה שמצינו בקידושין (יב), דאמר דטעמא דבית שמאי (שם ב) דבעינן דינר בקידושי אשה, שלא יהיו בנות ישראל כהפקר. ובריטב"א שם (ד"ה רבא), וז"ל: רבא אמר, היינו טעמא דבית שמאי, שלא יהיו בנות ישראל כהפקר. פירוש, ומדרבנן הוא כו', וכי תימא היכי מפקעי רבנן קידושין דאורייתא, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקיענהו כו' (כתובות ג). אי נמי, והוא הנכון, דאפילו מדאורייתא אוקמיא רחמנא אדינר, שהקפידה על בנות ישראל שלא יהו כהפקר, עכ"ל.

וכוונתו פשוטה, דאף דבקרא לא כתיב דינר, רק 'כסף' (בראשית כג, ג; עיין קידושין שם), וכסף סתם הוא פרוטה (עיין שם יא), מכל מקום הך דשלא יהיו בנות ישראל כהפקר היא סברא אלימתא, וסברא מעליא הוא גם כן דאורייתא, ועל כן הוא כאן סברא דאורייתא, דאי אפשר שיהיו בנות ישראל כהפקר, וסבירא להו לבית שמאי, דאילו יוקנו בקניין שאינו חשוב, היה זה גם כן נחשב שהם כהפקר, ולכן בעינן קניין חשוב מדאורייתא, ואמזו חכמים שהוא בדינר.

ועל כן נראה דאף דבית הלל פליגי אבית שמאי, לא אגוף הסברא הוא דפליגי - דאפשר דיהיו בנות ישראל כהפקר, רק דבזה וודאי גם בית הלל מודו, דהוא סברא דאורייתא דאי אפשר שיהיו כהפקר, ואך במאי דסבירא להו לבית שמאי דאין להן להתקדש משום זה רק בדינר, בהא הוא דפליגי בית הלל, וסבירא להו דגם אם יתקדשו בפרוטה אינן כהפקר מפאת זה, כיון דמתרצית להתקדש בהפרוטה, וגם פרוטה הוא קניין חשוב דקונה בכל מקום, ואף בהקדש ומעשר שני (עיין שם), אבל גוף הסברא דאורייתא - דאין ראוי ואי אפשר שיהיו בנות ישראל כהפקר, יש לנו לומר דגם בית הלל אית להו, דכל למעוטי בפלוגתא טפי עדיף (עיין ראב"ד ברמות כד. מדפי הר"ף), ומה גם דהיא סברא מעליא ואליתא וודאי.

ואם כן לענין הקנות האשה על כרחא, דאי נימא דאשה נקנית על כרחא, הא תהיה כהפקר ממש, שכל אדם הרי יוכל לזכות בה על כרחא, כמו שהכל יכולין לזכות בדבר

של הפקר, דרק עתה דאין מתקדשת אלא מדעתה אינה כהפקר, דהא אין יכול לזכות - רק מי שרצונה בו, ומה שאין כן אילו היתה נקנית על כרחא, הרי היתה ממש הפקר לכל, ועל כן מסברא דשלא יהיו בנות ישראל כהפקר, דהוא סברא דאורייתא וכריטב"א הנ"ל, הוא דדנין דאין אשה נקנית על כרחא, ודו"ק כי הוא נכון ופשוט בסייעתא דשמיא.

בית האוצר
 מערכת א כלל מ

ויהיה אם בן הכות הרשע וגו' ארבעים יפנו לא
 יסיף וגו' (כה, ב-ג).

ל"ט מלקות נחשבים 'ארבעים'
 משום שה'כולל' הוא מספר אחד

הנה ענין ד'אחד' אין נחשב חסרון, יש לומר דהוא מפאת חשבון הכולל אשר לבעלי הרמז, דהתכללות הפרטיים נחשב גם כן לדבר אחד. ועיין תוספות יום טוב שבת (פ"ז מ"ב ד"ה אבות) על המשנה (שם) דאבות מלאכות ארבעים חסר אחת, דהקשה מדוע לא תני 'שלשים ותשע'. ותירץ, דאגב הך דמכות (כב) דתני מכות ארבעים חסר אחת, תני הכי. והתם איצטרך למינני הכי, משום דבתורה כתיב 'ארבעים יכנו', והכי קאמר, דמכין אותו ארבעים הכתובים בתורה חסר אחת, עיין שם.

ואין תירוץ זה מספיק, דבזבחים (קה: א) איתא גם כן, תנו רבנן, ימי אהל מועד שבמדבר, ארבעים שנה חסר אחת כו'. ולפי הנ"ל דאחד אין חשיב חסרון, מפאת דהתכללות הפרטיים חשיב גם כן אחד, על כן שפיר ל"ט בהחשבם יחד בכלליות נחשבים מספר ארבעים, אלא שכשאתה בא לספור הפרטיים אחד אחד אין שם רק ל"ט, ולכן מקרי זה 'ארבעים' - בכלל, 'חסר אחת' - בחשבון הפרטיים, ודו"ק.

ואולי יש בזה רמז ל"ט מכות, מדלא כתיב 'ארבעים יכנו', רק 'במספר ארבעים יכנו' ועל כן גם ל"ט מכות חשיבי 'מספר ארבעים', מפאת חשבון הכולל, אלא דבפועל הם רק ל"ט. ואם היה הכוונה לארבעים מכות ממש, הוה ליה למיכתב 'ארבעים יכנו', מה שאין כן עתה דכתיב רק 'מספר ארבעים', על כן מספר ארבעים יש גם בל"ט, דרק ארבעים ממש הוא דלא הוי, מה שאין כן 'מספר ארבעים' הם גם ל"ט, דנחשבים מספר וחשבון ארבעים מפאת הוספת חשבון הכולל וכנ"ל, ודו"ק היטב!

(א) המושך לשונו: 'והטעם צריך לומר, דכיון דעובר ירך אמנו (מיד נא), לכן חשיב גופה, ולא שייך שתקרא אם שלו כיון שהוא אחד מאבריה. וצריך עיון קצת, דאם כן גבי אב נמי, כיון דהעובר כאחד מאברי אשתו, איך נקרא אב שלו, ויש ליישב'. ובהמשך דבריו הביא רבינו, שכן מצא באור חדש למהר"ל ז"ל על אסתר ב, ד"ה ויהי טעם זה משום דעובר ירך אמנו. (ב) בהמשך דבריו האריך רבינו להוכיח עוד מאימתי אב של עובר מקרי אב, וכאן הובא השייך לפרשתינו. (ג) המושך לשונו: ולא סברא פשוטה כמו שנראה לכאורה, דאין לו לאדם ה'לקנות' על כרחו, דלא גרע מחפץ דאין נקנה על כרחו של בעל החפץ. דזה אינו, דהא תלוה חובין וביניה זביני באמת (כבא בתרא

(א) ואילו באשה גם בכהאי גוונא גם מדינא אינה מקודשת - לסוגיא דקידושין (ב), מדעתה אין - שלא מדעתה לא... ועוד יש חילוק דחפץ שפיר אין נקנה על כרחו של בעליו, דדעת בעליו מעכב, כיון שאין קונה את הבעלים עצמן, ומה שאין כן באשה דהיא עצמה החפץ - שפיר יש לו לחפץ זה להקנות בלא דעתה, דאין צריך דעת החפץ בקניין... ועל כרחך דאין זו סברא חיצונה פשוטה. (ב) המושך לשונו: 'ועיין אירכות בבית האוצר כלל קלא', שם הביא רבינו ראיות רבות, שגם איסורים מסברא נחשבים איסורי תורה. (ג) רבינו בבית האוצר שם כתב שכן דייק באתון דאורייתא כלל כב פיסקא יג-יז, ורבינו האריך להוכיח כן עוד מכמה מקומות בש"ס.

קדושת ומעלת המצוות במשנת רבינו זיע"א

מתוך: אוצרות יוסף דרשות; מאמר לבנה ודוד; בית האוצר; גליוני הש"ס; שב דנחמתיא ~

"רמ"ח מצוות עשה יש בתורה כמנין אברין שבאדם, ובכל זום ויום צועקים על האדם: עשה אותנו, שתחיה בזכותנו ותאריך ימים, ושם"ה מצוות לא תעשה כמנין ימות החמה..." (תחומא בפרשתנו אות ט).

ככל מצוה מרומז שם הוי"ה

הנה כל מצוה הוא שם הוי"ה, כנודע בחכמה (עין תיקון"ז תיקון כט עג; שם תיקון ע קלא; שער המצוות הקדמה ד"ה עוד מצאתי) דאתון ו"ה מפורשים בתיבת 'מצוה', ואתון י"ק מחולפים באתון מ"צ באתב"ש, וזהו צירוף תיבת 'מצוה', והוא ממש כשם יקו"ק. וכנודע דאתון י"ק רומזים לשלש ראשונות (עין שערי אורה שער ט דף צא; עין חיים שער א ענף ה ד"ה עוד), והם נסתרות (עין הקדמת תיקון"ז ז; שם תיקון כב סג) ולכן אין האותיות י"ק מפורשות בתיבת 'מצוה' רק מחולפים באתב"ש וכנודע (עין שם תיקון ע קלא; ליקוטי תורה טעמי המצוות פרשת בראשית ד"ה ג'ל).

הנשמה מעידה על האדם

שרשומים בה כל מצוות התורה

בגמרא תענית (א), רבי חידקא אומר, נשמתו של אדם היא מעידה עליו וכו', עיין שם. וצריך להבין איך הנשמה היא מעידה על מעשי האדם.

אולם לפי דרכינו (ראה שב דנחמתיא אות ה פסקא מה) יש לומר, כי בהיות אשר נרשמו בנשמה כל מצוות התורה - רמ"ח עשין ושס"ה באות עם כל דקדוקיהן ופרטי דיניהן, על כן אם יחטא האדם באחת מהנה, אזי פוגם את הרושם הנמצא בנפש במצוה זאת. כי כל מצוה ממצוות התורה יש בה ענין ומדריגת קדושה בפני עצמה, וכן כל פרט מפרטי ודקדוקי המצוה - להם ענין ומדריגת קדושה בפני עצמה, וכל ענייני ומדריגות הקדושה האלה של כלל המצוות ושל דקדוקי ופרטי כל אחת מהם - כולם נרשמו ונכבדו ונבאו יחדיו בנפש הישראלית (עין תיקון"ז תיקון ע קל), שזהו לפי פשוטו תכלית ההודעה הפרטית אשר לנשמה כל דיני התורה (עין נדה לז), כדי שרושם קדושתם יעוררו האדם בתשוקה פנימית להשתדל במ לקיימם (עין גועים אילמלך ליקוטי שושנת ד"ה משוך).

ועל כן כמו שכל הספרים (עין תיקון"ז תיקון כא נב; ראשית חכמה שער היראה פ"ה אות ז) אומרים פה אחד, כי על ידי חטא חלילה נפגם קדושת הנפש. כי יש לומר גם כן שעל ידי כל חטא פרטי חלילה באיזה מצוה נפגם הרושם הקדושה הפרטית אשר בנפש באותה המצוה. ועל כן שפיר הנשמה עצמה מעידה על חטא האדם מפאת הקצף בה פגימת הרושם המכוון לעומת החטא, ועל דרך משל - האוכל בשר בחלב נפגם על ידי זה לאו דלא תבשל וגו' (שמות כג ט) הנרשם בה, וכן כל כיוצא בזה.

ישראל נקראים 'אחים במצוות'

כי המצוות הם אומנותן

מציוני 'אח' באומנות, והוא בספרא בהר (פרשה ג ברייתא ט), 'אל תנו איש את אחיו' (ויקרא כה ד) - אין לי אלא תגר לתגר כו'. ובפירוש הר"ש משאנ"ץ (ד"ה אין), מוכתב 'אל תנו איש את אחיו', משמע אחיו הוא בתגרות, עכ"ל. הרי דבעלי אומנות אחת נקראים 'אחים'.

ואולי זה טעם גמרא בבא קמא (פח), 'אחיו הוא במצוות', דהמצוות הם אומנותן של ישראל.

(א) רבינו כתב שם: "כי נפש הישראלית היא ספר תורה שלימה מאז, וכבר נכתבו עליה כל דיני התורה, ואך מִקְסָה פרוש עליה - המִקְסָה את הכתב הרוחני ההוא לבלי יקרא, וצריך האדם רק להעביר את המסכה ההוא, ואז מאליו יקרא הכתב הנכבד ההוא", וראה עוד שם.

(ב) ראה **אוצרות יוסף** דרוש ח פסקא מ-מא; מו; מט, שהאריך בזה.

(ג) 'כדמוכח בש"ס כריתות (כו) - התם ממונא, עיין שם, וכן מוכח עוד בכמה דוכתי (עין שבוטות ד; תחומא פרשת יתרו סימן יח), וכמו שהארתי **בכתבי הלכה שלי**, לשון רבינו שם. וראה עוד **תפארת יוסף** פרשת תרומה עמוד שיו הערה פו.

(ד) ראה עוד **גליוני הש"ס** ביצה טו. ד"ה נשמה.

ועל כן הלאוין מתייחסים גם כן לחמה, כש"ס מכות (שם) דש"ה לאוין הם כנגד ימות החמה, והחמה עניינה הצורה וכנ"ל. ורמ"ח עשין אמרו שם דהם כנגד רמ"ח איברים, והיינו רמ"ח איברי הגוף שהוא החומר, כי הנפש אין בה חילוק איבריין והיא אחת (ראה שמונה פרקים לרמב"ם פרק א ד"ה דע).

שבע מצוות ב'תפארת'

ותר"ו מצוות ישראל ב'מלכות'

הנה ספירת מלכות מתייחסת לישראל לבד (עין זוה"ק בראשית כז; שערי אורה שער א דף ט. ד"ה ועתה). וכבר הארכתי (שם פסקא לה; נב) בענין היות החמה בחינת התפארת (עין זוה"ק משפטים קטו); הכל מונין לה - הן ישראל והן להבדיל העכו"ם, והלבנה בחינת המלכות (עין זוה"ק יתרו לב). רק ישראל לבד מונין לה (סוכה כט.), עיין שם בארוכה.

ועל כן יש להתבונן זוה, כי שבע המצוות הם בכלליהם בבחינת התפארת, ולכן הכל מחויבים בהם הן ישראל והן להבדיל העכו"ם, מה שאין כן שאר התר"ו מצוות הם בכלליהם בבחינת המלכות, ולכן רק ישראל לבד מחויבים בהם.

והנה על ידי קיום התר"ו מצוות דהם בבחינת המלכות, על ידי זה ממשכים לה הברכה והשפע, ולפי רבות הקיום כן ירבה השפע הנמשך לה, ואם יקיים האדם כל התר"ו מצוות בשלימותם או הוא ממשך לה השפע הגמור בשלימות ונעשית או מליאה ברכת ד'. ועל כן בהיות שעל ידי קיום התר"ו מצוות שהם בבחינתה נמשך לה המילוי, לכן מילוי השם שלה א"ד"י עולה גם כן ממש מספר תר"ו, כי על ידי קיום תר"ו מצוות נמשך המילוי העולה תר"ו.

זישנת חרצים

מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

לכבוד מכון אוהבי תורה.

גליוני הש"ס (קדושים מא: ד"ה אלא מכאן) הביא דברי הקרבן עדה בירושלמי ריש פרק ד דפסחים, שכתב לפרש דברי הירושלמי שבישול ואכילת קרבן פסח צריך לעשות בעצמו ולא על ידי שליח משום שנאמר (דברים טו ז) 'ובשלת ואכלת', מה שאין כן זביחה יכול ליעשות על ידי שליח, שנאמר (שם פסוק ו) 'תזבח', עיין שם.

וכתב הגר"י ענגיל זצ"ל דדברי הקרבן עדה שהבישול צריך ליעשות על ידי עצמו הוא חידוש. והגר"מ אריק **בטל תורה ירושלמי** (פסחים פרק ד הלכה א) גם כתב על הקרבן עדה שדבריו תמוהים להפליא, והוא כתב לפרש דברי הירושלמי דילף לה לזביחה מבישול, שכמו בישול אין צריך להיות בעצמו דלא הוי אלא הכשר הקרבן פסח, הכי נמי הזביחה אין צריך להיות בעצמו אלא על ידי שליחו, עיין שם. וכן כתב בספר **הלכה למשה** להגאון רבי משה גיימאן על ירושלמי פסחים דף יב.

והגאון רבי מאיר דן בעל **כלי חמדה** כתב, כיון דפסח אינו נאכל שלא למנויו אסור לאחר לצלות בעבורו הקרבן פסח, כיון שצאלו לא הוי בכלל אוכל נפש לא הותר לו לבשלו ביום טוב. ובתשובת **אורי יוסף** (חלק ב סימן ד ד"ה יקרות) דחה דבריו.

ונראה סמוכים לחברי הקרבן עדה משבת י"ט, מלשלים את הפסח ערב שבת עם חשיכה וביארה הגמרא שם. כ. דבני חבורה זריזים הן ולא אתי לחתויי גחלים, הרי נראה שצליית פסח צריך להיות יחד כל בני החבורה. ועיין פסחים פו. רש"י ד"ה השמש, שהשמש צולוה והוא היה נמנה עליו. ועיין פסחים פה. תוד"ה דבני חבורה. ובתשובת חדות יעקב (סימן קמה אות מד) העיר ממשנה פסחים עד. דרבן גמליאל אמר לטבי עבדו צא וצלה לנא את הפסח, וכתב דאי אפשר לומר משום יד עבד כי רבו דנא הוי בו הרבה מנויים שלא היה טבי עבדו שלהם, עיין שם. מיהו יש לומר כיון דטבי היה גם כן מנוי על הפסח הוי ליה שותפות בגויה, ואז יכול לצלות בעבור שאר המנויים, כדאיתא קדושים מב. שאני התם דאית ליה שותפות בגויה.

ובתשובת מחזה אברהם (א"ח סימן קכד ד"ה ונבין) כתב שזהו רק משום מצוה בו יותר מבשולו. מיהו ברש"י (פסחים עד) כתב דרבן גמליאל היה אחר החורבן ולא עשה רק זכר לפסח, עיין שם. ועיין עוד בירוחן ועד חכמים (לרבי צבי ורבי אריאל סימן קמו) שחקר בזה אם מי שאינו מנוי מותר להיות צולה הפסח, וכתב שמעבוד יום שלא יבא לאכול ממנו מותר, אבל משחשיכה יכול לבא לאכול והוא שלא למינויו, ויש להאריך.

ידידכם דוש"ת, **חיים שלמה אבראהם** [מח"ס ברכת שלמה; דברי שלמה; דבר תורה ע"ה; ועוד]

ריבוי הכמות או גודל האיכות?

מה עדיף למצות הדלקת נרות שבת, הרבה נרות קטנים או מעט נרות גדולים ועבים? | מה עדיף במסירת נפש להשי"ת, למסור את החיים והנפש פעם אחת או לחיות כל עת וכל שעה לפי רצונו יתברך? | מה נחשב בשמים, מרחק הדרך לבית המדרש או מספר הפסיעות? | הנפקא מינה בין שיטת הר"ן לשיטת הרמב"ם

בשנות המלחמות באירופה, מלחמות העולם הראשונה והשנייה, התעורר במדינת אונגארן מחסור קשה בנרות. כפי הנראה, לא היו במדינה בתי חרושת לייצור נרות והיו רגילים להביאם ממדינות אחרות, ועתה, עם שיבושי הדרכים וסגירת הגבולות, נוצר מחסור קשה בנרות.

המחסור לא הקשה הרבה על מהלך החיים, רוב הבתים כבר השתמשו ונהגו לאורו של החשמל. ברם, בלבם של נשים צדקניות קיננה דאגה גדולה: הא כיצד יקיימו מצות הדלקת נרות שבת קודש, בהידור ובהפלגה כפי שנהגו עד היום. הנרות נמכרו ביוקר, במדה ובמשורה, ולא יכלו להשיג כי אם נרות קטנים אשר בקושי דלקו עד לאמצע סעודת שבת קודש - שהוא עיקר ענין הדלקת הנרות.

בשתי התקופות הללו מצינו שהציעו פתרון מסוים. במקום להדליק נרות רבים, כמנהגן של בנות ישראל, מוטב להדליק שני נרות גדולים ועבים, אשר אורם טוב יותר ונמשך זמן רב.

התחבטו רבני ישראל בשאלה: מה עדיף, האם כמות הנרות או האיכות? מה נחשב הידור, הרבה נרות קטנים או קצת נרות גדולים ועבים?

בתקופת מלחמת העולם הראשונה, היה זה הגאון בעל **שו"ת מהרש"ג** זצ"ל אבד"ק סעמיהאלי (אורח חיים סימן מט) שביקש לדמות ענין זה לחידושו של רבינו **הרמב"ם** ז"ל בפירוש המשנה באבות (פ"ג מט"ו): "והכל לפי רוב המעשה", שמי שיש בידו אלף זהובים לצדקה, עדיף שיתן אלף זהובים לאלף עניים משיתן את הכל לעני אחד.

וזו לשון הרמב"ם: "שהמעלות לא יגיעו לאדם לפי רוב גודל המעשה, אבל לפי רוב מספר המעשים. והוא שהמעלות אמנם יגיעו כפול **המעשים הטובים פעמים רבות, ועם זה יגיע קניין חזק, ולא כשיעשה אדם פועל אחד גדול מפעולות הטובות, כי בזה לבדו לא יגיע לו קניין חזק.**"

"הממשל בו, כשיתן האדם למי שראוי אלף זהובים בבת אחת, ולאיש אחר לא נתן כלום, לא יעלה בידו מדת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול כמו שהגיע למי שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים, ונתן כל זהוב מהם על צד הנדיבות, מפני שזה כפול מעשה הנדיבות אלף פעמים והגיע לו קניין חזק, וזה פעם אחת לבד התעוררה נפשו התעוררות גדולה לפועל טוב ואחר כך פסקה ממנו."

אם כן, ביקש רבה של סעמיהאלי לומר, שגם כאן, אולי עדיף להדליק הרבה נרות קטנים, מאשר למעט במספר הנרות ולעשותם עבים וגדולים. אך למעשה פסק שעדיף להדליק נרות גדולים ועבים שידלקו במשך כל הסעודה, שהוא הוא הידור הנכון והראוי במצות הדלקת נר שבת.

לימים, התעוררה שאלה זו שוב בתקופת מלחמת העולם השנייה. הגאון רבי **משה שטערן** זצ"ל אבד"ק דעברעצין נשאל בדבר נפשי הרבה בעלי בתים בקהילתו, שנסגרתה לא ידעו את נפשן.

בספרו 'באר משה' (ח"ה סימן ע) הוא תמה על ההוה אמינא להשוות שאלה זו למשל המומא ברמב"ם במצות צדקה. הלא במצות צדקה מצינו (עירובין סג: תוספות כחגות כו: ד"ה אין בתר וקידושין כו: ד"ה נתון) שלא יתן אדם כל צדקותיו לעני אחד, כדי שלא יהא עני זה שבע לגמרי וישאר לו גם למחר, ועני זה יהא גם היום רעב.

מאיך דייק בדברי הרמב"ם שהזכיר את ענין ההתפעלות וההתעוררות שיש בנפשו של אדם מעשיית מצוות הרבה בכמות, ולכן הנותן לעני אחד את כל אלף זהובים, היתה לו התפעלות פעם אחת ומיד לאחר כן היא חולפת, ואילו הנותן לאלף עניים מתפעל ומתעורר כל פעם מחדש עד שנעשה רושם גדול בנפשו.

הרי שלפי דעת הרמב"ם אין כאן סברא פשוטה של העדפת כמות על איכות, אלא הענין הוא להרבות בפעולות שהנפש מתפעלת ומתעוררת מהם. ואם כן, בהדלקת נרות שבת, "אם האשה מדלקת רק נרות אחדים, אף שהם עבים ויפים, איננה מרגישה הרגשת קדושת שבת רק פעמים, מה שאין כן אם תדליק הרבה נרות, בכל נר ונר שתדליק מרגשת קדושת שבת ביותר במדה מרובה, שהדלקת נרות אצלה היא העבודה היותר גדולה לצורך שבת, וזה יפה וכשר לה ונראה לה."

ולהלכה קבע, כי אמנם ראוי להדליק שני נרות גדולים ועבים שידלקו במשך כל הסעודה, אך בשאר הנרות ראוי לעשותם קטנים ומרובים, כי ריבוי הפעולות מביא התעוררות מרובה ו"קניין חזק".

ידועה אימרתם של צדיקי וחסידים קמאי, שגדול הוא האיש אשר הוא חי על קידוש השם, מאשר מי שנהרג על קידוש השם רח"ל.

מקור הדברים בספר 'ביכורי אבי"ב' להרה"ק רבי **יעקב אריה מגאסטינין** ז"ע, בשמו של הרה"ק רבי **יעקב יצחק - הרבי מלובלין** ז"ע: "זה שצריך אדם למסור נפשו בשביל השי"ת - זה אינו דבר גדול כל כך, רק צריך אדם להיות חי רק להשי"ת, ולא בשביל אדם כלל, רק להשי"ת, ורק לעשות נחת רוח תמיד להשי"ת."

החסיד המופלא ר' **גדל'ל אייזנר** ז"ל, משגיח ישיבת חידושי הר"ם ומגדולי חסידיו גור, היה אומר (מורשת גד' פרישת משפטים עמוד קמב) בטעם הדבר, שגם הוא על פי דברי הרמב"ם הנ"ל, שהכל לפי רוב המעשה, "שהמעלות לא יגיעו לאדם לפי רוב גודל המעשה, אבל לפי רוב מספר המעשים."

וכה הסביר: "אמנם במושכל ראשון מסירות נפש מכוונת לאדם אשר משליך חייו מנגד לבל יעבור על דברי השי"ת. ברם אין הדבר כן, מסירות נפש היינו למסור את הרצונות כולם להשי"ת, כפי שביאר רש"י את דברי אברהם אבינו ע"ה לבני חת (בראשית כג: ח): 'אם יש את נפשכם - רצונכם'."

כאשר נהרג האדם בעבור המצוות, הרי שמסר את רצונותיו, כשבראשם הרצון המרכזי של כל הברואים - רצון החיים. הוא אמנם מוסר גם את רצונותיו העתידיים, שכן לא יוכל יותר לממשם לאחר מותו.

"ברם אין הוא מתמודד למול כל אותם ריבי רבבות של רצונות ויכול להם אחד לאחד. הוא עשה זאת בשעת אדם וברגעא חזא. מה שאין כן האיש אשר חי במסירות נפש, עוזב בכל עת ובכל שעה את רצונותיו שלו, וממלא אחר רצון הבורא."

איש חסיד נפלא התגורר בעיר תל-אביב, מן האריות שבחבורת חסידיו בעלזא, הגה"ח רבי **שמחה מונד** זצ"ל, אשר רבים שתו מברו הטוב פניני תורה וחסידותו.

גם להעני השני, הוא מקיים מצות צדקה מחדש, ואין הניתנה השניה רק הידור למצות הניתנה הראשונה, רק הוא מצות עשה דאורייתא גמורה מחדש...

"אבל בהדלקת נרות של שבת כמו בנידון שלנו, הרי אם כבר הדליק נר או שני נרות, כבר קיים המצוה, וכשדליק אחר כך יותר, אין בזה קיום מצוה מחדש, רק הידור מצוה הראשונה... מהיכא

כל ימיו בתל-אביב היה קובע מקום לתורה ותפילה בבית מדרשו של רבו כ"ק מרן הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, גם לעת זקנותו, בהיותו בן תשעים ומעלה, כוחותיו נחלשו והליכתו היתה קשה, לא נכנע ולא וויתר, לא בקיץ ולא בחורף. הדרך עד לבית המדרש ארכה לו כשלוש רבעי שעה, אך בשום אופן לא הסכים להתפלל בבתי מדרשות אחרים הסמוכים לביתו, על אף תחנוני בני ביתו וידידיו. הוא באחת ומי ישיבנו.

רבים שאלוהו לפשר דבר, ורבי שמחה'לע היה משיב במתק לשונו: "בגמרא (סוטה כב, א) משמע, שיש מעלה ללכת לבית הכנסת היותר רחוק, 'דההיא אלמנה הזואי בי כנישתא בשיבבותה, כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דרבי יוחנן, אמר לה בתי לא בית הכנסת בשיבבותך, אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש לי?!"

"הרי לנו ראייה לכך", המשיך, "שיש חשיבות מיוחדת למתפלל בבית מדרשו של גדול הדור, אף על פי שיש בי כנישתא בשיבבותיה."

"זאת ועוד", טען אותו חסיד, "לכאורה יש לעיין בלשון הגמרא 'שכר פסיעות', ולא 'שכר הליכה' (כמו שמצינו באבות פ"ה מ"ד: 'שכר הליכה בידו'). ויש לומר, שהגמרא באה ללמדנו, שאותה דרך, פעמים היא ארוכה ופעמים קצרה. איש צעיר המהלך בדרך זו, יכול להגיע תוך כמה דקות, אבל זקן בא בימים שילך באותה הדרך, יכול ללכת כחצי שעה ויותר. ולכן הדגישה הגמרא 'שכר פסיעות' דייקא, שהשכר תלוי לפי הפסיעות, איש איש ופסיעותיו. והלא זקן - פסיעותיו מרובות משל צעיר, ונמצא שלפום צערא אגרא, לפי ריבוי הפסיעות ולא לפי מרחק המקום."

רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל ז"ע האריך בענין זה, שריבוי הכמות מכריע האיכות, ובנה על זה כלל שלם, ארוך ומקיף.

דבריו מבוססים על חידושו הנודע של הר"ן ביומא (ו: מדפי הר"ף ד"ה וגרסינו), "דמוטב לשחוט עבור מסוכן בשבת מלהאכילו נבילה, אף על גב דשחיטה איסור סקילה ונבילה איסור לאו, משום דבאכילות נבילה יעבור על כל כזית וכזית, מה שאין כן השחיטה שהיא רק עבירה אחת, ועל כן ריבוי הכמותי דלאוין מכריע את החומר האיכותי דסקילה."

רבינו מביא ראיות רבות מכל מרחבי הש"ס לסברא זו, ואף הערות אחדות לכך. בתוך דבריו מביא מחלוקות תנאים במסכתות הוריות, תרומות ופסחים ותולה את מחלוקתם בסברא זו, עיין שם בארוכה.

ועוד מוסיף רבינו ומשווה לדברי הר"ן, את פירושו של הרמב"ם באבות שהכל לפי רוב המעשה, שגם הוא סבר שהעיקר הוא הכמות ולא האיכות.

אמנם, מדייק רבינו, שיש לחלק בין שתי הסברות. שהרי הרמב"ם נתן טעם לדבריו בפירושו, שהענין הוא הקניין החזק שבנפש האדם מרוב הפעולות הטובות, וכלשונו: "שהמעלות אמנם יגיעו כפול המעשים הטובים פעמים רבות, ועם זה יגיע קניין חזק, לא כשיעשה אדם פועל אחד גדול מפעולות הטובות, כי בזה לבדו לא יגיע לו קניין חזק."

ואילו לטעמו של הר"ן, די בכך שיש כאן ריבוי הכמות שהיא עדיף על גודל האיכות, וממילא פשוט שהכל לפי רוב המעשה ולא לפי גודל המעשה?

תיתי יקיים הידור במה שידליק נרות רבים, אפשר טוב יותר לקיים ההידור במה שידליק נרות מועטים טובים ויפים."

ג) ולכאורה לנפקא מינה זו כיוון הגאון בעל 'באר משה' למעלה, שטעמו של הרמב"ם הוא משום התפעלות והתעוררות נפש האדם בעת עשיית רוב המעשים, ולא דוקא להעדיף הכמות על האיכות.

(א) ספר 'פניני שמחה' עמוד ככ.

(ב) אך בהמשך דבריו מביא הבדל גדול בין שתי המצוות הללו. "דבשלמא גבי מצות צדקה שפיר כתב הרמב"ם דיש בנתינה לכמה עניים מצוה יותר, משום דבכל נתינה ונתינה הוא מקיים מצוה דאורייתא מחדש, דאפילו מי שנתן לעני אחד פרוטה וקיים בזה מצות צדקה, מכל מקום אם אחר כך בא לפניו עוד עני, ונתן

אתון דאורייתא

יום
בשורה
לעולם
התורה

הספר הנפלא "אתון דאורייתא"
לרבינו שר התורה הגה"ק רבי יוסף ענגיל זיע"א

שיצא לאור בימים אלו בהוצאה מחודשת על ידי מכון 'אוהבי תורה'

המדרש. גם אדירי התורה ובעלי התריסין למדו בספר מופלא זה ועסקו בו רבות, והתייחסו אליו בכבוד השמור לספרי הראשונים והאחרונים אשר עליהם הושתתו דרכי לימוד התורה. בספריהם של רבים מגדולי ישראל ותלמידי החכמים מאז ועד עתה - עצמו מספר הפעמים הרבות שמוזכר בהם הספר 'אתון דאורייתא', כאשר ב'אותיות תורתו' של רבינו מצאו כר נרחב לפלפל ולסלסל - דנו והשתעשעו וגם העמיקו חקר בדבריו הפרים ורבים כמים שאין להם סוף.

לא נפליג אם נציין עובדה פלאית זו, שכמעט ואין אח ורע בדורות האחרונים שלפני חורבן יהדות אירופא, לגדול בישראל שספרו התקבל כל כך בכל עולם התורה על כל גווניו ושבטיו, עד שבכל המקומות והחוגים, עד לדורנו אנו, עוזדו גדולי ישראל את שומעי לקחם ואת ההולכים לאורם לקבוע חוק לימודם בספר 'אתון דאורייתא', וראו בו ספר יסוד לרכוש דרך הלימוד בעיניו ובבהירות.

מעתה, הוי כל צמא לכו למימיו, ושאתם מים בששון ממעיני הישועה, מלאו אמתחותיכם בר כאשר תוכלון שאת, משכו וקחו לכם את דברי התורה הזאת ותתענג בדשן נפשכם. וכך תתקיים צוואתו והבטחתו של רבינו זי"ע, טרם עלותו לשמי מרום: "כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון".

אחד מספרי רבינו המפורסמים ביותר בעולם התורה, הוא ללא ספק הספר 'אתון דאורייתא'. בעוד רבינו אברך צעיר ונחבא אל הכלים בבענדין - טרם נתעלה לבי דינא רבא ב"עיר העדינה" קראקא, כבר זכה חיבור זה לפרסום גדול ושמו של רבינו עצמו יצא לתהילה לבעל אתון דאורייתא'.

מפליא הדבר, כי בשעה שחיברו עדיין לא הגיע לשלשים שנה, ובספר זה קיפל את כל התורה כולה - משני התלמודים בבלי וירושלמי, תוספתא, ספרא וספרי ומדרשים, ועד לספרי הראשונים והאחרונים - מתוך בקיאות עצומה וחרירות נפלאה. כבר בשעתו היה זה לשיחת היום בכל עולם התורה, החידושים העצומים והמערכות הנפלאות התפרסמו בכל אפסים והפליאו את כולם, עד שכל נושא ודיון שרבינו העלה בין בתרי המערכות נישא על כפיים. גם רבינו עצמו, בספרים שחיבר לאחר מכן, מרבה לצטט ולחדש מתוך 'אתון דאורייתא' - קרוב לשלש מאות פעמים!

הלא דבר הוא, שעוד בדור דעה ההוא, דור של חכמים וסופרים שאלפים רבים הדפיסו מחידושי תורתם, בלט הספר 'אתון דאורייתא' מעל ספרי בני דורו - ואף מדורות שקדמו לו - והפך עד מהרה לנחלת הכלל ממש ולספר של חובה עבור כל תלמיד חכם, בן תורה וחובש בית

אשרי לומדיך

גדולי הדורות שמביאים בספריהם מדברי רבינו בספר 'אתון דאורייתא' ומפללים בהם:

גדולי פולין וגאליציה: הגאון המהרש"ם מברעזאן; הג"ר אברהם יעקב הורוויץ; אב"ד פראבונא (צור יעקב); הג"ר מאיר דן פלאצקי; אב"ד דוואהרט (כלי חמדה); הג"ר אריה צבי פרומער, אב"ד קוז'גלוב (ארץ צבי); הג"ר דוב בעריש וויידענפעלד, אב"ד טשעבין (דובב מיישרים); הג"ר אלימלך פרנקל-תאומים, אב"ד יאברוב וחתן החבצלת השרון (הפלא"ת נדרים); הג"ר יחיאל מיכל האללענדער, דומ"צ טארנא (אמרי כהן); הג"ר יוסף פאצאנאווסקי (פרדס יוסף); הג"ר מנחם מענדל קירשבוים, אב"ד פפד"מ (מנחם משיב); הג"ר ראובן מרגליות (מרגליות היים); הג"ר פנחס הירשפרונג, אב"ד מאנטריאל (א"ש פנחס); כ"ק האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג (דברי יציב); הגה"צ רבי יהודה הורוויץ מדזיקוב (גליוני מהר"י); הג"ר יהושע מענדל אהרנבערג, ראב"ד תל אביב (דבר יהושע); ראשי ישיבת שפת אמת - גור (חידושי הגרי"ח סקביץ; שערי יצחק - הגרי"י פלקסר); הג"ר יהושע משה אהרונסון, אב"ד סאנוק (ישועות משה); כ"ק האדמו"ר בעל 'פני מנחם' מגור (שולי הגליון); הג"ר משה מאיר מאנדלבוים, ראה"כ גור בארה"ק (אור משה); הג"ר ברוך שמעון שניאורסון, ר"י טשעבין (ברכת שמעון); הג"ר אליהו יהושע געלדצעהלער, ר"י אור ישראל (קדשי יהושע).

גדולי ליטא: הג"ר שמעון יהודה שקאפ, ר"מ ישיבת גרודנא (חידושי ר' שמעון); הג"ר אלחנן וואסערמאן, ר"י בראנוביץ (דברי סופרים); הג"ר יחיאל יעקב וויינבערג (שרידי אש); הג"ר ראובן גרוזובסקי, ר"י קמניץ (חידושי הג"ר ראובן); ראשי ישיבת טעלז (שיעורי רבינו הגרא"י; שיעורי רבי אליהו מאיר; נתיבות מרדכי - הגר"מ גיפטר); הג"ר יעקב ישראל קניבסקי, ה'סטריפלער' (קהלות יעקב); ראשי ישיבת פוניבז' (שיעורי הגרי"ד פורבסקי; שיעורי הגר"ש רחובסקי; אילת השחר - הגרא"ל שטיינמן; אשר לשלמה - הגר"ש ברמן); הג"ר אריה זאב גורביץ, ר"י גייטסהעד (ראשי שערים); הג"ר שלמה זלמן אויערבאך, ר"י קול תורה (מנחת שלמה); הג"ר מרדכי מן, ר"י בית הלל (דברי מרדכי); הג"ר נסים קרליץ, אב"ד בבני ברק (חוט שני); הג"ר חיים קניבסקי (דרך אמונה); הג"ר אברהם ארלנרג, ר"י קול תורה (ברכת אברהם); הג"ר חיים קמיל, ר"י אופקים (קובץ רשימות שיעורים).

גדולי רומניא ואונגאריין: הג"ר דוד שפערבער, אב"ד בראשוב (אפרקטא דעניא); הג"ר צבי הירש מייזליש, אב"ד ווייטצען (בנין צבי); הג"ר יונתן שטייף, אב"ד קהל עדת יראים ויען (חדשים גם ישנים); הג"ר אברהם שמואל בנימין סופר, אב"ד פרעשבורג (חשב סופר); הג"ר משה נתן נטע לעמבערגער, אב"ד מאקאווא (עטרת משה); הג"ר יצחק יעקב ווייס, גאב"ד העדה החרדית (מנחת יצחק); הג"ר מנשה קליין, גאב"ד אונגוואר (משנה הלכות); הג"ר שרגא פיייוווש שעעבאלג, רב בית המדרש וויזניץ בלונדון (שרגא המאיר); הג"ר נתן געשטעטענער, אב"ד קרית אג"י (להורות נתן).

גדולי ארץ ישראל: הג"ר משה קליערס, אב"ד טבריא (תורת הארץ); הג"ר צבי פסח פראנק, רבה של ירושלים (הר צבי); הג"ר יוסף שלום אלישיב (הערות על הש"ס); הג"ר שמואל הלוי וואזנער, אב"ד זכרון מאיר ב"ב (שבט הלוי); הג"ר עובדיה יוסף (ביעי אומרו); הג"ר שמואל הומינר (עבד המלך); הג"ר מאיר בראנדסדארפער, ראב"ד העדה החרדית (קנה בשם); הג"ר גבריאל טולדאנו, ר"י אור ברוך (מצעדי גבר) - זכר כולם לברכה. כן יש לצייין במיוחד את כ"ק האדמו"ר רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זצ"ל, שהיה בקי עצום בספר זה והזכירו במאמריו מאות פעמים.

דאורייתא, ומציין ומפלפל בדברי רבינו בספריו קרוב לשלשים פעמים. וכן כתב הערות רבות על גליון הספר.

הגאון ה'סטייפלער' זצ"ל חינך את בנו גאון דורנו רבי חיים קניבסקי זצ"ל בבחרותו, "שהספר 'אתון דאורייתא' הוא ספר טוב וצריך ללמוד בו", ולכן קנה את הספר ולמד בו הרבה, ואף כתב הרבה הערות בגליונותיו. (ספר 'הספרים' עמוד קכט; ספר 'מנחת תודה', עמוד תיח)

הגאון החסיד רבי **משה מאיר מאנדלבוים** זצ"ל - תלמיד הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל בישיבת חכמי לובלין וראש כוללי גור בת"א וערך - בנוסף למה שרשם הגהות רבות בגליונות הספר 'אתון דאורייתא', **החשיבו כאחד מספרי היסוד הבסיסיים עבור בחורי החמד**, ובפרט בתחילת דרכם בלימוד התורה הקדושה, והיה משתדל להשריש בין צעירי הצאן את חשיבות הלימוד בספר זה - **שיש בו הרבה יסודות ושרשים חשובים המלמדים דרך לימוד סדורה ובהירה למבקשי תורה**. אחד הספרים הראשונים שקנה בהגיעו לארה"ק היה ספר זה, ועד יומו האחרון אהב ללמוד ולעיין בו. (ספר 'אור פני משה' עמוד 206)

כ"ק האדמו"ר **בעל 'ישועות משה' מוויזניץ** זצ"ל, בימי כהונתו כראש ישיבת וויזניץ, למד עם התלמידים באופן קבוע בספרי רבינו, וכן ציין הרבה בכתבי חידושיו לספר 'אתון דאורייתא'.

(ראה גליון 'קשר איתן', אדר תשפ"א גליון 84, עמוד 25; אדר תשע"ג גליון 19 עמוד 37)

הגאון רבי **נתן געשטעטנער** זצ"ל בעל 'להורות נתן' וראש ישיבת 'פנים מאירות' בבני ברק, למד עם תלמידיו במשך שנים בספר 'אתון דאורייתא', באמרו: "מספרי הגאון רבי יוסף ענגיל אפשר ללמוד יסודות רבים וחשובים", והעיד על עצמו: "אני קניתי את עיקר תורת מהבקיאות הגדולה שבספריו". ואכן בספריו הוא מזכיר את הספר 'אתון דאורייתא' מאות פעמים.

(הקדמה לספר 'שיחות מלוה מלכה' ח"ד, מיילי דהספידא, עמוד שכא ד"ה בנוסף)

הרה"ק בעל 'אבני נזר' מסאכטשאב זצ"ל אמר: "הקובע שיעור בספר 'אתון דאורייתא', יכול לרכוש את דרך הלימוד הטובה ביותר!".

(כך העיד הגאון מטשעביץ זצ"ל. ראה קונטרס 'אלה תולדות יוסף' עמוד 42)

הגאון רבי **מאיר אריק** זצ"ל אב"ד טארנא ובעל 'אמרי יושר' אמר לאברכים ובחורי חמד: "שילמדו כל יום דף אחד בספר 'אתון דאורייתא' כי הוא נותן טעם וחשק ללמוד ואפשר לקנות בו דרך הלימוד".

(הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל גאב"ד ראדומישלא - גליון ביהמ"ד 'בית שמואל' ר"ח מרחשוון תשנ"ז; כ"ק האדמו"ר מטשערנאביל שליט"א - קונטרס 'דברי תורה' טשערנוביל, שם-ג)

הגאון רבי **מאיר דן פלאצקי** זצ"ל בעל 'כלי חמדה' כתב קונטרס מיוחד עם הערות על ספר 'אתון דאורייתא'.

ועוד כותב בספרו 'כלי חמדה': "בימי חורפי נדפס ספר 'אתון דאורייתא'... וצויתי לבני המנוח הרב החו"ב מוהרא"י (רבי אלעזר יהודה) ז"ל שילמד בו על הסדר, ופלפלתי עמו הרבה בדבריו".

(כלי חמדה' פרשת כי תצא אות יא ס"ק ה דף רכו)

בין כותלי הישיבות וה'שטיבלעך' לפני השואה רווחה האימרה, כי **'בחור טוב' הוא מי שיוזע ובקי בספרי הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל** כמו 'אתון דאורייתא' ושאר ספריו.

(הגאון רבי בן ציון הכהן זצ"ל אב"ד סענפעטער ובעל 'אבני ציון')

בישיבה שהקים הרה"ק בעל 'אהבת ישראל' מוויזניץ זצ"ל בעיר וויזניץ עוד לפני מלחמת העולם הראשונה, היה "ראש הישיבה הגאון רבי יהושע בוימעל מרצה שיעורים נפלאים בדרך הלימוד המיוחדת של חכמי גאליציה, כדוגמת הספר 'מנחת חינוך' וספרי הגאון רבי יוסף ענגיל". (גליון 'קשר איתן' תשרי תשע"ו גליון 38 עמוד 19)

הגאון ה'סטייפלער' זצ"ל בעל 'קהילות יעקב' שקד רבות בספר 'אתון

גיליון דאורייתא

הערות גדולי ישראל שנדפסו במהדורא החדשה של הספר 'אתון דאורייתא'

במדור מיוחד בספר הדפסנו חידושים והערות שהגיעו לידנו בסייעתא דשמיא מהרבה גאוני וצדיקי הדורות זצ"ל, מה שרשמו עלי גליון הספר 'אתון דאורייתא' שהיה ברשותם, כנודע ומפורסם כמה היה ספר זה חביב ויקר אצל כל גדולי הדורות האחרונים, שראו בו ספר יסוד לכל צורבא דרבנן המבקש להרחיב דעתו בדרכי לימוד התורה הישרות (הרשימה לפי סדר השנים):

א-ב) האחים העילויים, ה"ה הגאון רבי **ברוך צוקערמאן** זצ"ל, חתנו של הגאון רבי **מאיר אריק** זצ"ל, ואחיו הגאון רבי **דוב בעריש** זצ"ל לימים אב"ד באפאלא, שכתבו במשותף בימי בחרותם עלי גליון הספר 'אתון דאורייתא' שהיה שייך לאביהם הגאון החסיד רבי אהרן צוקערמאן זצ"ל מהובניב.

ג-ד) הערות משולי גליון הספר 'אתון דאורייתא' של כ"ק האדמו"ר **בעל 'אמרי חיים' מוויזניץ** זצ"ל, עוד מימי כהונתו כאב"ד ווילחאוויץ בין השנים תר"ע-תרצ"ו, ואחריו עבר בירושה לבנו כ"ק האדמו"ר **בעל 'תורת מרדכי' מוויזניץ** זצ"ל.

ה-ו) הגאון ה'סטייפלער' זצ"ל בעל 'קהילות יעקב', ובנו הגאון רבי **חיים קניבסקי** זצ"ל.

ז) הגאון החסיד רבי **משה מאיר מאנדלבוים** זצ"ל ראש כולל גור.

ח) כ"ק האדמו"ר **בעל 'פני מנחם' מגור** זצ"ל.

ט) הגאון רבי **אהרן ווידער** זצ"ל, גאב"ד לינו וחבר ביד"צ צאנז קלויזנבורג.

י) הגאון רבי **אפרים פישל הערשקאוויטש** זצ"ל, גאב"ד האליין ורב דחסידי צאנז קלויזנבורג בויליאמסבורג.

יא) הגאון רבי **שרגא פייוויש שנעעבאלג** זצ"ל, רב דקהל חסידי וויזניץ בלונדון ובעל 'שרגא המאיר', שחיבר קונטרס מיוחד ואף קראו בשם 'שרגא לאורייתא'.

יב) הגאון רבי **נתן געשטעטנער** זצ"ל, אב"ד קרית אגו"י ובעל 'להורות נתן'.

דבר המחלוקת הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה, ורבי יוחנן אמר חדש כאן ושנים בביתו, שנאמר (מלכים א, ח, כח) 'חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו'. ורב נמי מאי טעמא לא אמר מההיא, שאני בנין בית המקדש דאפשר על ידי אחרים. ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר מההיא, שאני התם דאית ליה הרווחה, וברש"י (ד"ה שאני) כתב: שהיו נהנים מבית המלך ואיכא רווח ביתא, לפיכך מקבלת עליה שיהיה בבית המלך חדש אחד משני חדשים וכו', אבל תלמוד תורה מצוה דיליה הוא.

משמע מוכאן, דאשה אין חייבת בבנין בית המקדש, דאם לא כן הא גם מהך ד'חודש יהיו בלבנון' אין ראיה, דיש לומר, דשאני התם דהיא עצמה מצווה בבנין, ומקיימת המצוה בזה שהבעל עושה בבנין, דענין המצוה רק לבנות כדי שיהיה בית (עין רמב"ם הלכות בית הבחירה פ"א ה"א), ועל כן מה שמנחת בעלה לעוזבה ללכת לבנות כדי שיהיה בית הוא גם כן קיום גוף מצוות הבנין, ומה שאין כן תלמוד תורה שאינה מצווה (עין קידושין כ"ט) ואין לה קיום מצוה בלמודו, היא יש לומר דגם בשני חדשים בביתו לא סגי לחודש אחד עזיבה.

ואולם ברמב"ם הלכות בנין בית המקדש (שם ה"ב) מבואר, דגם נשים חייבות. וכבר תמרהו (עין שו"ת שואל ומשיב מהדו"ח ח"ג סימן פ"ד הנה; שו"ת בית יצחק או"ח סימן ג אות ה), דהא אין בנין בית המקדש אלא ביום (שבועות (ט"ו), ואם כן הא הוה ליה מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פטורות (קידושין כ"ט).⁷

גודל ירידת ישראל מחמת גודל מעלתם

עיינן בכתובות (ט"ו), בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר, אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה וכו', עיינן שם. וקשה, דבבא שניה הנ"ל דכשאין עושין כו' מוסרין כו', מה אשרו וטובו, ומה זה שאמר אשריכם ישראל, דמוכח דקאי על כל דבריו, ואפילו אבבא ד'אין עושין' וכו'.

ואולם הכונה בזה, דהגרעון פועל ביותר לפי גודל המעלה,⁸ ועל כן ישראל שיש להם מעלה יותר, לכן גרעון ופחיתות העבירה על רצונו יתברך (דאין עושין רצונו כו' היא עבירה על רצונו, דאפילו ביטול עשה גם כן הוא עבירה (עין יומא פ"ה), אלא שהוא עבירה בשב ואל תעשה) פועל בהם ביותר לרוע, עד שגורם להם ההכנעה ביד בהמתן כו', מה שאין עונש כזה לשום אומה פְּעֻבָּה על רצונו יתברך, וזה בעבור שאין מעלה עצומה כאשר לאומה הישראלית, ועל כן גם כן אין הגרעון והפחיתות פועל בהם כל כך כמו באומה הישראלית.

ועל כן שפיר קאמר 'אשריכם ישראל' וכו', דמה שמוסרין ביד בהמתן כו' כשאין עושים כו' הרי זה גם כן מורה על מעלתם העצומה, אשר עבורה הפחיתות ההפיכית גם כן פועל בהם ביותר.

ראיה ש'איסור' נקרא טומאה
איסור, אי מציונו שיקרא בשם 'טומאה', עיינן ש"ס כתובות (ט), יכול יהא חלב מהלכי שתיים טמא, ופירש רש"י: אסור. ומבואר בזה דאיסור מיקרי טומאה. ואולם בכריתות (כ"ב) איתא גם כן להך ברייתא דכתובות, ושם הנוסחא, יכול חלב מהלכי שתיים יהא אוכלו עובר בלאו כו'.

ועיינן עוד פרקי רבי אליעזר (פרק ו), לפי שהיה (מרדכי) יהודי צדיק, ובפיו לא היה נכנס דבר מאכל טמא⁹ כו', והיה יושב בשער המלך לראות שלא תטמא אסתר ונערותיה בכל מאכל טמא כו'. והכוונה פשוטה אמאכלות אסורות. ומוכח גם כן דאיסור מיקרי טומאה.

והנה נזכרתי עוד דברי הר"ן בפירושו המשנה נדרים (י: ד"ה לחוקין), וז"ל: 'לא דכ"י אלא 'אסור', דאשכחן הכי גבי היתר, כדאמרין (עדות פ"ח מ"ד) העיד יוסף בן יועזר על איל קמצא שהוא דכן, וקרא נמי כתיב 'כל צפור טהורה', כלומר מותרת, עכ"ל. ומבואר דהיתר מיקרי 'טהרה', והוא הדין להיפוך - דאיסור מיקרי 'טומאה' וכמובן. ועיינן עוד טהרות (פ"ז מ"י), המניח את כליו מגת זו לגת הבאה, כליו טהורין, ובר"ש (ד"ה בעובד): אין בהן איסור יין נסך, עכ"ל.

לפי השאלות - רב נחמן התיר לאשתו לינשא לו אחר שנתגרשה או נתאלמנה מאחר

בגמרא כתובות (ט), תנו רבנן, נתנה בנה למינקת, או גמלתו או מת, מותרת לינשא מייד. רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע סבור למיעבד עובדא כי הא מתניתא, אמרה להו היא סבתא, בדידי הוה עובדא ואסור לי רב נחמן, איני, והא רב נחמן שרא להו לבי ריש גלותא, שאני בי ריש גלותא דלא הדרי בהו.

בשאלות פרשת וירא (שאלתא יג ד"ה ב"ב) איתא, והא רב נחמן שרא לה לילתא, עכ"ל. ונראה מזה, דילתא היתה אלמנה או גרושה מאחר כשנישאת לרב נחמן, והיה לה בן מן הראשון, ונתנתו למניקה, והיא היתה בת הראש גולה (עיינן רש"י גיטין סז: ד"ה ילתא), וזהו דמשני 'שאני בי ריש גלותא' כו'. וצריך לי עיון בזה בסדר הדורות ושאר ספרים המדברים מזה.²

וגוף גירסת השאלות הנ"ל צריך עיון, דהוה ליה למימר והא רב נחמן נסיב לילתא, ולשון 'שרא לה' משמעו שהתיר לה לינשא לאחר, והרי הוא עצמו היה בעלה, וצריך עיון.

האם יש להוכיח שאשה אינה חייבת בבנין בית המקדש

בגמרא כתובות (כ"ב), אורחא דמילתא (דך) ארץ שלא ישא עליו טמא ואפילו הוא יכול לפתותה שתתן לו רשות. רש"י (כ"ב), אמר רב חדש כאן וחדש בבית, שנאמר (דברי הימים א, כו, א) 'לכל

עולם הישיבות עוצר מלכת

ראשי ישיבות, מגידי שיעורים, בחורי הישיבות, אברכי הכוללים והרפי הלימודים מעבירים ברשת את השמועה **ספר הספרים של עולם הלימודות**

אתונן דאורייתא

חיבורו של גאון הדורות **מרן הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע** המוסר על כללים ודרכים בש"ס וסגנון חשק ומתיקות התורה לילומדים

י ו צ א ל א ו ר
במהדורה מחודשת ומפוארת

להשיג בחנויות הספרים המובחרות **מכון אהבה תורה**
למנוע נסיכים ודברים המזיקים לנשלות עד הבית: **מכון אהבה תורה: 1800 200 855**
(קול השלל גם את ד"ר ספרי ורבי יצחק בנחמיה ספרים)

(א) כך הוא הגירסא בפרקי דרבי אליעזר מהדורת לבוב תרכ"ז, ובשאר מהדורות ישנות. במהדורת זכרון אהרן הגירסא 'מאכל אסור'.
(ב) 'דאומה...לא דכי'.

(ג) אם ילתא היתה גרושה או אלמנה קודם שנישאה לרב נחמן.
(ד) וראה מה שהבאנו עוד בזה **בתפארת יוסף** פרשת תרומה עמוד שכח הערה קכ"ה קל.
(ה) ראה **לקח טוב** כלל ו פסיקא יז-כג, שאריץ להוכיח כן מהרבה מקומות בש"ס.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושב בעולם העליון"

(הבטחתו של רבינו זי"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטער זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אהבה תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com

כל הזכויות שמורות למכון "אהבה תורה" - להחזרת ספרי שר התורה הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל - מאנסי יצ"ו
Cell: 845-216-8677 | Email: ohaveitorahengel@gmail.com